

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Визначено актуальність дослідження ефективності курсів підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ у контексті розвитку в них професійно-педагогічних якостей. Уточнено значення терміна "тренер-викладач ДЮСШ". У результаті анкетування тренерів-викладачів на курсах підвищення кваліфікації визначено: недоліки типових курсів підвищення кваліфікації (з погляду тренерів-викладачів) у контексті розвитку професійно-педагогічних якостей; ставлення тренерів-викладачів до розвитку професійно-педагогічних якостей; перспективні напрями вдосконалення курсового підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ.

Ключеві слова: курси підвищення кваліфікації, професійно-педагогічна компетентність, тренери-викладачі, ДЮСШ.

У нашій країні однією з ефективних освітніх систем є система дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ). Так, на сьогодні більше ніж 600 000 дітей та підлітків є вихованцями цих позашкільних навчальних закладів, що приблизно становить 11% від загальної кількості учнів та студентської молоді України віком від 6 до 18 років. При цьому навчально-тренувальний процес у ДЮСШ здійснюють понад 22 000 тренерів-викладачів [5].

Виконання місії, покладеної суспільством на тренера-викладача ДЮСШ, багато в чому залежить від рівня розвитку в нього професійно-педагогічної компетентності.

Основа професійно-педагогічної компетентності тренера-викладача ДЮСШ – базові знання та вміння, що закладаються у фаховій підготовці. Утім, ці знання й уміння мають загальний характер, далекий від специфіки реальної професійної діяльності. Передумови для цілеспрямованого розвитку найбільш актуальних для тренерів-викладачів ДЮСШ педагогічно важливих якостей у прийнятний для них спосіб створює система післядипломної освіти, найважливішою складовою якої є курси підвищення кваліфікації.

Однак, на сьогодні проблематика розвитку професійно-педагогічної компетентності на курсах підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ залишається недостатньо дослідженою, про що свідчать результати аналізу доступних наукових джерел (М. Дутчак [1], О. Завальнюк [2], Д. Ісамбулаєва [3], Я. Леонов [4], І. Медведєва [6], О. Нагорняк [7], О. Петрова [8] та ін.).

Недостатня розробленість проблематики розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації виступає як керівництво до проведення пілотного дослідження, *мета* якого – визначення ефективності курсів підвищення кваліфікації тренерів-викладачів у контексті розвитку їхньої професійно-педагогічної компетентності. *Методи дослідження*: анкетування тренерів на курсах підвищення кваліфікації (22 респонденти); статистична обробка емпіричних даних.

Для виконання поставленої мети нами проведено пілотне анкетування, завданнями якого стало визначення недоліків курсів підвищення кваліфікації в професійно-педагогічному аспекті, а також побажань тренерів-викладачів ДЮСШ щодо вдосконалення їхнього змісту. Окремим завданням виступило встановлення ступеня задоволення очікувань тренерів-викладачів щодо курсів підвищення кваліфікації в аспектах отримання професійно-педагогічних знань і вмій.

Анкета складалася з 13 запитань закритого та відкритого типу, розподілених на 3 блоки.

Усього в анкетуванні взяли участь 22 тренери-викладачі ДЮСШ, які проходили курс підвищення кваліфікації на базі Запорізького національного університету у 2013–2014 рр.

З числа тренерів-викладачів, які брали участь в анкетуванні, стаж роботи на посаді тренера до 5 років мали 13,64%, до 10 років – 31,82%, до 15 років – 45,45%, більше ніж 25 років – 9,09% респондентів.

При цьому складно-координаційні види спорту представляло 31,82%, єдиноборства – 18,18%, циклічні види спорту – 31,82%, ігрові види спорту – 18,18% тренера-викладача. З числа тренерів-викладачів, які брали участь в анкетуванні, другу категорію мали 27,27%, першу категорію – 63,64%, вищу категорію – 9,09% респондентів. Чоловіків серед респондентів було 54,55%, а жінок – 45,45%. За віком тренери-викладачі розподілялися таким чином: тренерів-викладачів віком до 25 років було 18,18%, 35–45 років – 50%, 45–55 років – 31,82%.

Ці дані засвідчили, що вибірка тренерів є достатньо традиційною для типових курсів підвищення кваліфікації, що, на нашу думку, значною мірою зумовило наведені нижче результати анкетування.

Зокрема, на питання “Чи задоволені Ви курсами в аспекті поповнення ваших знань, що стосуються методики розвитку фізичних якостей спортсменів?” 45,45% тренерів-викладачів дали відповідь “Не задоволений”; 27,27% тренерів – “Задоволений”, 27,27% – “Частково задоволений”.

При аналізі відповідей на питання “Чи задоволені Ви курсами в аспекті поповнення ваших знань, що стосуються методики навчання спортсменів руховим діям?” з’ясувалося, що 50% тренерів-викладачів не задоволені; 4,55% – задоволені частково; 45,55% – задоволені.

На питання “Чи задоволені Ви курсами в аспекті поповнення ваших знань з методики виховної роботи?” 72,73% респондентів відповіли “Не задоволений”, 9,09% – “Частково задоволений”, а 18,18% – “Задоволений”.

Результати анкетування дали змогу, з одного боку, зафіксувати доволі низьку задоволеність тренерів-викладачів якістю курсів в аспекті викладання актуальних професійно-педагогічних знань.

У контексті нашого дослідження зауважимо, що значна частина тренерів після закінчення курсів відчуває брак таких знань як в аспекті методики розвитку фізичних якостей спортсменів (45,45%), так і в аспекті навчання спортсменів рухових дій (50%). Доволі несподіваний результат анкетування ми отримали в аспекті ставлення тренерів-викладачів до якості викладання знань з методики виховної роботи: 72,73% респондентів відповіли, що не задоволені курсами у відповідному аспекті.

Отримані результати дають змогу визначити перспективним напрямом удосконалення курсового підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ приділення більшої уваги оновленню та розвитку їх професійно-педагогічних знань.

Узагальнення відповідей тренерів-викладачів на пункт анкети щодо задоволеності курсами в аспекті розвитку умінь з удосконалення фізичних якостей юних спортсменів дозволило констатувати, що 9,09% респондентів дали відповідь “низька”, 45,46% – “середня”, 45,45% – “висока”.

Високий рівень задоволеності курсами в аспекті розвитку вмінь з навчання юних спортсменів нових спортивних рухів відчувають 31,82% респондентів; 13,64% респондентів таку задоволеність оцінюють як “середню”; 54,55% респондентів – як “низьку”.

Задоволеність курсами в аспекті розвитку вмінь з виховної роботи з юними спортсменами як “низьку” оцінюють 54,55% респондентів; як “середню” – 18,18%; як “високу” – 27,27%.

Аналіз означених результатів анкетування дозволив констатувати, що найбільше тренерів-викладачів ДЮСШ (54,55%) не задоволені змістом курсів з погляду розвитку вмінь з виховної роботи. Щодо навчання юних спортсменів нових спортивних рухів низький рівень задоволеності у 31,82% респондентів, а середній – у 13,64%. Разом із тим, як і очікувалось, щодо розвитку фізичних якостей юних спортсменів більшість тренерів-викладачів (45,45%) повністю або майже (45,46%) задоволені змістом курсів підвищення кваліфікації. При цьому лише 9,09% респондентів відчувають незадоволеність курсами у визначеному аспекті.

На основі наведених даних анкетування можна визначити другий напрям удосконалення курсового підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ – оновлення та розвиток їх професійних умінь (особливо у виховному й дидактичному аспектах).

Обробка отриманих у ході анкетування даних з використанням пакету “Багатомірні відгуки” програми Statistica 6 дозволила визначити недоліки курсів підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ у профе-

сійно-педагогічному аспекті, як їх сприймають слухачі. Упорядкований за рангом ряд цих недоліків набув такого вигляду:

- не враховано індивідуальні вікові, соціальні, інтелектуальні особливості слухачів курсів підвищення кваліфікації (частота відгуків – 16 (24,24%));
- недостатньою мірою враховано особливості конкретного виду спорту, який представляє тренер (частота відгуків – 13 (19,7%));
- не актуалізовано належного інтересу до підвищення власної кваліфікації у професійно-педагогічному аспекті (частота відгуків – 12 (18,18%));
- курси підвищення кваліфікації орієнтовано на застарілі навчальні посібники, методичні розробки та підручники з “загальної” педагогіки, у яких не враховано специфіку спортивної діяльності (частота відгуків – 7 (10,61%));
- не приділено належної уваги формуванню навичок ефективної поведінки в конкретних ситуаціях (частота відгуків – 5 (7,58%));
- недостатня кількість методичних розробок, адаптованих до умов курсів підвищення кваліфікації (частота відгуків – 5 (7,58%));
- відсутні чіткі вимоги і методичні розробки щодо змісту самостійної роботи, спрямованої на розвиток професійно-педагогічних знань, умінь та навичок у міжкурсовий період (частота відгуків – 5 (7,58%));
- інше (частота відгуків – 3 (4,55%)).

Слід зазначити, що при обробці первинних даних відповіді на питання анкети доводилося значно редагувати. Зокрема, залишаючи загальний зміст думки респондента, нам вдалося звести варіанти відповідей до восьми лаконічних формулювань. Зауважимо, що при цьому загальний зміст відповіді вдалося зберегти.

У результаті аналізу відповідей респондентів за пунктом анкети, присвяченим побажанням тренерів-викладачів ДЮСШ щодо вдосконалення змісту наступних курсів підвищення кваліфікації (у професійно-педагогічному аспекті), виявлено такий рейтинг цих побажань:

- надати більше інформації із сучасних зарубіжних наукових джерел, що стосується розвитку фізичних якостей юних спортсменів, а також навчання їх виконання фізичних вправ (частота відгуків – 18 (27,27%));
- приділити більше уваги питанням формування професійно значущих рис характеру та цінностей тренера, що сприятимуть професійній успішності (частота відгуків – 10 (15,15%));
- приділити більше уваги питанням розвитку педагогічних умінь з поведінки тренера в складних педагогічних ситуаціях спортивної діяльності (частота відгуків – 8 (12,12%));
- приділити більше уваги питанням формування рис характеру вихованця, корисних для досягнення найвищих спортивних результатів, а та-

кож поставлених юним спортсменом життєвих цілей (частота відгуків – 8 (12,12%));

– приділити більше уваги питанням методики навчання юних спортсменів виконання спортивних вправ (частота відгуків – 7 (10,61%));

– приділити більше уваги розвитку рухових якостей вихованців (частота відгуків – 7 (10,61%));

– приділити більше уваги питанням відновлення вихованців після навчальних та інших навантажень (частота відгуків – 5 (7,58%));

– інше (частота відгуків – 3 (4,55%)).

Судячи з результатів анкетування, абсолютна більшість тренерів-викладачів інтуїтивно відчуває важливість розвитку професійно-педагогічних якостей. При цьому отримані дані вказують на те, що тренери-викладачі очікують від курсів, насамперед, більше нової, актуальної наукової інформації, а також уваги до новоутворень особистісного компоненту своєї професійної готовності, які зумовлюють успішність професійної діяльності.

Отже, проведене анкетування дозволило констатувати те, що тренери-викладачі, які пройшли підвищення кваліфікації, не отримують повного задоволення своїх очікувань в аспекті розвитку професійно-педагогічних знань і вмінь, зокрема, у процесі дослідження виявлено таке:

– з точки зору тренерів-викладачів ДЮСШ недоліками типових курсів підвищення кваліфікації є навчання, орієнтоване на “усередненого” слухача (без урахування стажу, віку, спортивної спеціалізації та інших параметрів), неспроможність викладачів курсів актуалізувати належний інтерес до професійно-педагогічного самовдосконалення тренера, нестачу методичного забезпечення курсів підвищення кваліфікації, а також деяку “відірваність” змісту курсів від ситуацій спортивної діяльності;

– абсолютна більшість тренерів-викладачів інтуїтивно відчуває важливість розвитку професійно-педагогічних якостей і демонструє сформований інтерес до питань розвитку своєї професійно-педагогічної компетентності, зокрема, тренери-викладачі ДЮСШ очікують від курсів підвищення кваліфікації розвитку педагогічних умінь з поведінки в складних педагогічних ситуаціях спортивної діяльності, приділення уваги знайомству із зарубіжним досвідом у галузі спортивної педагогіки, а також приділення уваги дидактичним, виховним, суто спортивним аспектам навчально-тренувального процесу;

– перспективним напрямом удосконалення курсового підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ є розробка і впровадження засобів підвищення рівня їх професійно-педагогічних знань в аспекті методики розвитку фізичних якостей спортсменів, навчання спортсменів рухових дій, а також (в особливості) знань з методики виховної роботи;

– іншим напрямом удосконалення курсового підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ є оновлення та розвиток їхніх професійних умінь (особливо у виховному й дидактичному аспектах).

Висновки. Тренери-викладачі, що пройшли підвищення кваліфікації, не отримують повного задоволення своїх очікувань в аспекті розвитку професійно-педагогічних знань і вмінь. Тому при розробці змісту курсів підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ особливу увагу потрібно приділяти розробці їх професійно-педагогічного аспекту.

Перспективним напрямом удосконалення курсів у цьому аспекті є розробка та впровадження форм і засобів підвищення рівня професійно-педагогічних знань і вмінь тренерів-викладачів стосовно розвитку фізичних якостей спортсменів, навчання їх рухових дій, а також виховної роботи.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні параметрів готовності майбутніх бухгалтерів до автоматизації бухгалтерського обліку на малих підприємствах.

Список використаної літератури

1. Дутчак М. В. Система повышения квалификации тренеров сборных команд Украины по олимпийским видам спорта [Электронный ресурс] / Мирослав Васильевич Дутчак, Юрий Матвеевич Шкретий, Владимир Васильевич Томашевский // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2010. – № 7. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/sistema-povysheniya-kvalifikatsii-trenerov-sbornykh-komand-ukrainy-po-olimpiyskim-vidam-sporta>.

2. Завальнюк О. В. Науково-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту в системі післядипломної освіти / О. В. Завальнюк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2014. – Вип. 5 (48). – С. 59–63.

3. Исамуллаева Д. Р. Особенности организации внутрешкольного повышения квалификации тренеров-преподавателей [Электронный ресурс] / Д. Р. Исамуллаева // Ученые записки университета Лесгафта. – 2013. – № 12 (106). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-organizatsii-vnutrishkolnogo-povysheniya-kvalifikatsii-trenerov-prepodavateley>.

4. Леонов Я. В. Інноваційний підхід до підвищення кваліфікації фахівців не олімпійського спорту / Я. В. Леонов, Г. М. Путятіна // Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи. – 2014. – С. 129–132.

5. Мазін В. М. Постановка проблеми організації виховного процесу у дитячо-юнацьких спортивних школах / В. М. Мазін, Т. Т. Ротерс // Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ; Запоріжжя. – 2012. – № 2 (69). – С. 294–302.

6. Медведєва І. М. Теоретико-методичні засади технології навчання майбутніх фахівців зі складнокоординаційних видів спорту: автореф. дис. ... д-ра наук: 13.00.03 / І. М. Медведєва. – Київ, 2009. – 41 с.

7. Нагорняк О. Организация обучения и повышения квалификации тренеров по футболу в Италии [Электронный ресурс] / Нагорняк Оксана // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2009. – № 10. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-obucheniya-i-povysheniya-kvalifikatsii-trenerov-po-futbolu-v-italii>.

8. Петрова О. О. Дистанційна технологія підвищення кваліфікації українських тренерів / О. О. Петрова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 11. – С. 78–82.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2015.

Царенко К. В. Исследование эффективности курсов повышения квалификации тренеров-преподавателей в контексте развития профессионально-педагогической компетентности

Определена актуальность исследования эффективности курсов повышения квалификации тренеров-преподавателей ДЮСШ в контексте развития у них профессионально-педагогических качеств. Уточнено значение термина “тренер-преподаватель ДЮСШ”. В результате анкетирования тренеров-преподавателей на курсах повышения квалификации определены: недостатки типовых курсов повышения квалификации (с точки зрения тренеров-преподавателей) в контексте развития профессионально-педагогических качеств; отношение тренеров-преподавателей к развитию профессионально-педагогических качеств; перспективные направления совершенствования курсового повышения квалификации тренеров-преподавателей ДЮСШ.

Ключевые слова: курсы повышения квалификации, профессионально-педагогическая компетентность, тренеры-преподаватели, ДЮСШ.

Tsarenko K. Investigation of the Effectiveness of the Advanced Training Courses for the Coaches and Teachers for the Purposes of Development of Professional and Pedagogical Competence

The relevance of the investigation of the effectiveness of the advanced training courses for the coaches and teachers of the Youth Sports School for the purposes of development of their professional and pedagogical qualities was defined. The meaning of the term “coach and teacher of the Youth Sports School” was clarified. On the basis of the questionnaire of the coaches and teachers at the advanced training courses we defined: the disadvantages of standard advanced training courses (from the point of view of coaches and teachers) for the purposes of development of professional and pedagogical qualities; the attitude of coaches and teachers to the development of professional and pedagogical qualities; the perspective directions of improvement of advanced training courses of coaches and teachers of the Youth Sports School. It was stated that the coaches and teachers, who passed the advanced training courses, do not have complete satisfaction of their expectations concerning professional and pedagogical knowledge and skills. On this basis, it was concluded that when developing the curriculum of the advanced training courses for the coaches and teachers of the Youth Sports School, the special attention should be paid to the development of their professional and pedagogical aspect. The directions of further research were defined.

Key words: advanced training courses, professional and pedagogical competence, coaches and teachers, Youth Sports School.